

TURIZM XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBNING XUSUSIYATLARI

Ergashev X.X. Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsent
Toxirov A.M. Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talaba
Fayzullaeva E.I. Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talaba

FEATURES OF ACCOUNTING IN ENTERPRISES PROVIDING TOURISM SERVICES

Ergashev Kh.Kh. Samarkand institute of economics and service dotsent
Toxirov A.M. Samarkand institute of economics and service talaba
Fayzullaeva E.I. Samarkand institute of economics and service talaba

Annotatsiya: Ushbu maqolada turizm xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda buxgalteriya hisobning xususiyatlarining asosiy masalalar ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Turizm, xizmatlar, xarajat, tannarx, buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisobotning xalqaro standarti, moliyaviy barqarorlik

Abstract: In this article, the main issues of the characteristics of accounting in enterprises providing tourism services are considered.

Key words: Tourism, services, cost, cost, accounting, international standard of financial reporting, financial stability

Аннотация: В данной статье рассмотрены основные вопросы особенностей бухгалтерского учета на предприятиях, оказывающих туристические услуги.

Ключевые слова: Туризм, услуги, себестоимость, себестоимость, бухгалтерский учет, международный стандарт финансовой отчетности, финансовая устойчивость.

Bugungi kunda turizm sohasi jahon iqtisodiyotida jadal rivojlanib borayotgan sohalardan biri hisoblanib, yuz berayotgan o'zgarishlar ta'sirida turistik xizmatlarga bo'lgan talab va uning taklifi tez sur'atlarda takomillashib bormoqda. Turizm sohasining o'ziga xos xususiyatlari sifatida, birinchidan, turistik korxonalar sonining, ikkinchidan, turistik xizmatlarga bo'lgan talabning muntazam ravishda juda tez ortib borayotganligini ko'rsatish mumkin. Jahon miqyosida turizm sohasida yuz berayotgan bunda o'zgarishlar asosan yetarli turistik resurs komponentlariga ega bo'lgan mamlakatlarda, xususan, O'zbekiston Respublikasida ham kuzatilmoqda. Mamlakatimiz turizm sohasidagi asosiy muammolardan biri bu – turistik oqimlarning yil mavsumlari bo'yicha katta ko'rsatkichlar oralig'ida tebranishi hisoblanib, mamlakat darajasida turizm sohasini barqarorlashtirish borasidagi chora-tadbirlar doirasida ham ushbu masala zaruriy darajada o'z yechimini topmayapti. Turistik mavsumni uzaytirish va sohadagi mavsumiy tebranishlarni tekislash muammosini hal qilish hududlarda aholini to'liq ish bilan ta'minlash imkonini kengaytiradi,

turistik obyektlarining moddiy komponentidan foydalanish darajasini oshiradi, tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlaydi, turistik xizmatlarga talabning mavsumiy tebranishlarga bog'liqligini kamaytiradi va, natijada, turistik xizmatlarga bo'lgan talabni barqarorlashtiradi. Tadqiqotning maqsadi – mavsumiylik omilini hisobga olgan holda turistik xizmatlarga bo'lgan talabni boshqarishning nazariy jihatlarini tizimlashtirish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Turizm xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda buxgalteriya hisobining xususiyatlari bir nechta omillar bilan belgilanadi. Ularning asosiy maqsadi — turizm sohasidagi operatsiyalarni to'g'ri va aniq hisobga olish, soliq va boshqa moliyaviy majburiyatlarni bajarish, shuningdek, kompaniyaning moliyaviy holatini yaxshilashga yordam berishdir. Quyida turizm xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda buxgalteriya hisobining ba'zi xususiyatlarini keltirib o'taman:

Turistik xizmatlar shartnoma asosida ko'rsatiladi. Shartnomada ko'rsatilgan xizmatlarning ko'lami va sifati, taraflarning huquqlari hamda majburiyatlarini, haq to'lash va hisob-kitoblar tartibini, shartnomaning amal qilish muddatini va uni bajarmaganlik yoki lozim darajada bajarmaganlik uchun javobgarlikni, shuningdek, taraflarning kelishuviga ko'ra boshqa shartlarni belgilaydi

1-jadval

Turizm sohasida turli xil xizmatlar

Xizmatlari	Asoslanishi
Mehmonxona xizmatlari	buxgalteriya hisobida xonalar kirimi, xizmat ko'rsatish va boshqa to'lovlar (Wi-Fi, mini-bar va h.k.) alohida ajratiladi
Transport xizmatlari	aviachiptalar, poezd va avtobus yo'lovchilari, shuningdek, transport xizmatlarini sotish hisoblari ko'rsatiladi
Ekskursiyalar va turistik paketlar	bu turdagi xizmatlar uchun daromadlar va xarajatlar maxsus ajratilgan hisoblarda qayd etiladi

Turizm sohasidagi buxgalteriya hisobida o'zgarmas (masalan, ijara to'lovlari, ish haqini to'lash) va o'zgaruvchan xarajatlar (xizmat ko'rsatish, mahsulotlar va materiallar xaridi) ajratilishi zarur. O'zgarmas xarajatlar korxonamiqyosi va faoliyatidan qat'i nazar barqaror bo'ladi, o'zgaruvchan xarajatlar esa xizmatlar hajmiga qarab o'zgaradi. Turizm xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda barcha operatsiyalar uchun birlamchi hujjatlar (chegirmalar, chiptalar, hisob-fakturalar va sh.k.) tayyorlanadi. Bu hujjatlar asosida xizmatlar ko'rsatilishi va to'lovlar qabul qilinishi kerak. Ular buxgalteriya hisobining to'g'ri tashkil etilishiga yordam beradi. Turizm sohasidagi tashkilotlar ko'pincha vaqtinchalik yoki muayyan davrlar uchun (masalan, yillik, choraklik) boshqaruv hisobotlarini ishlab chiqaradi. Boshqaruv hisobotlari ichida turizm kompaniyasining foyda va zarari, aktivlar va passivlar, shuningdek, turistik xizmatlarga qo'shimcha xarajatlar haqida ma'lumotlar keltiriladi.

Turizm xizmatlaridan olinadigan daromadlar hisobini yuritishda har bir xizmat turi uchun alohida hisob-kitoblar va soliq to'lovlari hisobga olinadi. Masalan, xizmatlar uchun olingan to'lovlar soliq hisobiga kiradi, shuningdek, ko'rsatilgan xizmatlar uchun qaytarilgan mablag'lar va chegirmalar hisobga olinadi. **Soliklar va boshqa majburiyatlar** Turizm xizmatlari ko'rsatuvchi korxonalar uchun soliq hisoboti alohida muhim hisoblanadi. Odatda, ushbu sektorda soliq to'lovlari (masalan, QQS, daromad solig'i, yerdan foydalanish solig'i) va boshqa majburiyatlarni hisobga olish talab qilinadi.

Amortizatsiya Mehmonxonalar va turizm xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda ko'plab asbob-uskunalar, inventarlar va ko'chmas mulk (masalan, mehmonxona binosi, transport vositalari) mavjud. Buxgalteriya hisobida bu asbob-uskunalar uchun amortizatsiya hisoboti alohida yuritiladi. Sayohatlar yoki turistik paketlar bo'yicha bekor qilingan yoki qaytarilgan xizmatlar hisobini yuritishda maxsus qoidalar mavjud. Bunday operatsiyalar buxgalteriya hisobida qayd etilishi, xizmat ko'rsatilgan yoki yetkazilgan to'lovlar bekor qilinishi va mablag'lar qaytarilishi kerak. Turizm sohasida ko'plab korxonalar avtomatlashtirilgan buxgalteriya tizimlaridan foydalanadilar, bu esa xizmatlarni tez va aniq hisoblashga yordam beradi. Zamonaviy dasturiy ta'minotlar buxgalterlarga turli turdagi xizmatlar bo'yicha to'lovlarni kuzatish, xarajatlar va daromadlarni hisoblashda qulaylik yaratadi.

Xulosa

Turizm xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda buxgalteriya hisobi ko'plab o'ziga xos jihatlarga ega. Bu hisoblarning to'g'ri yuritilishi nafaqat soliq va boshqa moliyaviy majburiyatlarni bajarishda, balki kompaniyaning uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlashda ham muhimdir. Buxgalterlar turizm xizmatlarining har bir turini alohida hisobga olishlari, soliq to'lovlarini o'z vaqtida amalga oshirishlari va kompaniyaning moliyaviy holatini to'g'ri tahlil qilishlari kerak.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Urazov, K. B. "Buxgalteriya hisobi va audit" Toshkent–2020
2. Anatolevna, Savinova Galina. "Korxonalarida xususiy kapitalini shakllantirish va undan foydalanishni masalalari." *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting* 4.04 (2024): 422-429.
3. Imamova, Nasiba Muzafarovna. "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishda xorij tajribasi." *ilm fan taraqqiyotida zamonaviy metodlarning qo'llanilishi* 3.11 (2023): 107-115.
4. Ширинов, У. А. (2022). ПОЧТА ХИЗМАТЛАРИНИНГ ҲИСОБ ВА АУДИТ ОБЪЕКТИ СИФАТИДАГИ ТАСНИФИЙ АСОСЛАРИ. *Экономика и социум*, (6-2 (97)), 804-809.
5. Пўлатов, Х. (2024). САВДО КОРХОНАЛАРИДА ЧЕГИРМАЛАР ҲИСОБИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. *Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil*, 2(4), 485-491.